

Een lied van vertrouwen zongen we[gez. 981], een lied van ‘samen op de aarde’, levend van Gods goede aarde. Dat samen zijn in vertrouwen brengt ons mensen samen als *naasten*, als nabije medemensen. Zo is het door de Eeuwige vanaf de schepping bedoeld, zo zijn er leefregels doorgegeven door Gods knecht Mozes, de leider van Israëls bevrijding, en zo heeft Jezus het in verhalen verteld en met zijn leven voorgedaan.

Daarvan horen we uit de boeken van Mozes en uit het evangelie van Jezus. Alles begint bij Mozes, bij zijn thorah. We horen daaruit een fragment, uit het boek Deuteronomium, ‘de thorah opnieuw’, uit h. 30, uit de afscheidswaarden van Mozes: [11-14]

We horen vandaag het bekende evangelieverhaal over de ‘barmhartige Samaritaan’. Daar zijn in de loop der eeuwen al zoveel dingen over gezegd, zoveel uitleggingen vangegeven. Daarom heb ik heb de vrijheid genomen om dat verhaal vandaag te laten klinken in een bewerking van de navertelling uit de jeugdbijbel van Karel Eykman. Ik hoop dat u daardoor dit overbekende verhaal met jeugdige, nieuwe oren zult horen: - [dan 320 : 1, 2, 3]

Deuteronomium 30 : 11 – 16 [bewerking Harry Pals]

Lezing uit de boeken van Mozes, uit Deuteronomium 30 :

- 11 *Deze leefregels die ik je vandaag aanbied
zijn niet te wonderlijk voor je,
ze zijn niet te ver weg.*
- 12 *Ze zijn niet in de hemelen*
– *zodat je zou zeggen:*
wie klimt voor ons op naar de hemelen
en haalt ze voor ons op
en laat ze ons dan horen,
zodat we ze kunnen doen? -
- 13 *Ze zijn niet aan de overkant van de zee*
– *zodat je zou zeggen:*
wie steekt voor ons over naar de overkant van de zee
en haalt ze voor ons op
en laat ze ons dan horen,
zodat we ze kunnen doen?
- 14 *Nee: dichtbij jou is dit woord, heel dichtbij,*

*in je mond, in je hart –
om ze te doen!*

- 15 *Kijk maar, dit leg ik vandaag als een geschenk voor je neer:
het leven en het goede,
en: de dood en het kwade.*
- 16 *Dat houden de leefregels in
die ik je vandaag aanbied:
houden van de Eeuwige je God
en gaan op zijn wegen,
door zijn leefregels te bewaren.
Dan zul je leven en met velen zijn,
dan zal de Eeuwige je God je zegenen
in het land dat je zult ontvangen.*

Lukas 10 : 25 – 37 [bewerking van de navertelling van Karel Eykman uit 'Woord voor woord']

Jezus was met zijn leerlingen onderweg naar Jeruzalem. Ze waren al dicht in de buurt. In een dorp kwam een man naar ze toe.

“U bent Jezus?”, zei hij. “Van Nazaret of zo? Ik kom uit Jeruzalem. Ik ben een wetsgeleerde bij de grote tempel daar. Ja, we hebben al wat van u gehoord, maar ik zou u graag enige vragen willen stellen. Zou dat kunnen?”

Er kwamen allemaal mensen omheen staan. Want als zo’n knappe man Jezus moeilijke vragen ging stellen, dan kon het spannend worden. Er was één koopman die niet meeluisterde. Het was een norske man, hij liep aan de overkant voorbij. Hij haalde zijn schouders op.

“Let maar niet op hem”, zei de knappe man. “Dat is één van de Samaritanen. Die vinden Jeruzalem niet goed genoeg, die hebben een eigen heilig gebouw. Die zijn zo ouderwets, die lezen alleen de oudste stukken van de bijbel. Maar ik, ik kom uit Jeruzalem, dat is de belangrijkste plaats voor God. En ik vraag u: Wat moet ik doen om gedaan te krijgen dat ik voorgoed heel dicht bij God leef?”

“Makkelijke vraag”, zei Jezus. “Wat lees je daarover in de wetsteksten?”

‘Hou van God met hart en ziel en van wie je naaste is, want die is net als jij’, zei die man. “Dat weet ik heus wel.”

“Goed zo”, zei Jezus. “Doe dat, dan krijg je dat ware leven.”

“Ja maar”, zei die man, “van God houden, dat weet ik wel. Maar wie is nou die naaste? Is dat maar iedereen, een goddeloos en slecht mens ook?”

“Goede vraag”, zei Jezus, “je zal het wel merken.”

En toen vertelde hij dit verhaal: Iemand, zomaar een mens, liep langs de weg, uit Jeruzalem omlaag naar Jericho. Hij had natuurlijk goed verdiend in Jeruzalem. Maar in de bergen wonen mannen die tegen de Romeinse soldaten vechten. Die hebben geld nodig voor wapens en eten. En die hebben hem overvallen en neergeslagen. Die zijn er met het geld vandoor gegaan. Die laten hem halfdood liggen.

Dan komt er zomaar een priester langs. Hij heeft in de tempel van alles voor God gedaan. Daar dacht hij nog over na, dat was belangrijk. Toen zag hij die man liggen. “Die man kan wel dood zijn”, dacht hij. “Laat ik hem niet aanraken. Het mag niet als ik net uit de tempel kom. Het is vies.” En hij liep aan de overkant voorbij.

Later kwam er ook nog een hulp van de priester langs. Die zag die man ook liggen. “Die man kan wel dood zijn”, dacht hij. “Ik heb net in de tempel met schone handen voor God gouden schalen gedragen. Dan mag ik mijn handen niet vuil maken.” En hij liep ook aan de overkant voorbij.

Toen kwam er zomaar zo’n Samaritaan langs, zo iemand die een hekel heeft aan al dat gedoe in Jeruzalem. Die zag die man. Hij werd geraakt, hij dacht: “Ik hoop dat hij in leven blijft.” Hij zorgde voor hem. Hij tilde hem op zijn ezel. Hij nam hem mee naar een pension waar voor hem gezorgd werd. Hij betaalde vast vooruit en hij ging verder.

“En zo”, zei Jezus tegen die man, “kan het mij niet schelen wie voor jou het meest naast je is. Maar als jij die man bent die neergeslagen was, wie was dan het dichtste bij je? Wie is naaste geworden?”

“Die eh Samari... ik bedoel die geraakt was en geholpen heeft”, zei de bijbelgeleerde.

“Dat dacht ik ook”, zei Jezus, “doe jij maar net zo, leef als zo’n Samaritaan. Dat is pas leven.”

‘Doe dit, en je zult leven...’ – echt leven, voorgoed leven. ‘Eeuwig leven’- zo staat het in het bijbelverhaal, maar Eykman maakt er voorgoed/echt leven van. Bij eeuwig leven zou je zomaar kunnen denken dat het gaat over een hiernamaals... – niet dus... Het gaat om leven dat eeuwigheidswaarde heeft, hier en nu, waarachtig samen leven.

Die vergissing van een kerk die vooral bezig is met de dood en een vane na dit leven deed me denken aan een tekening van Cork: we zien daar een man met

een koffertje met een rood kruis erop en de letters EHBO, op weg naar een ongeluk, en achter hem aan een man met een koffertje met een *zwart* kruis erop en de letters LHBO... De kerk wordt hier een beetje belachelijk gemaakt – maar die heeft het er naar gemaakt. Jezus doet eigenlijk hetzelfde met die priester en zijn helper onderweg. Soms is een mens meer gebaat bij E-HBO dan bij L-HBO. Vanuit de kerk kunnen we soms beter boodschappen doen of het huis opruimen dan praten.

Jezus houdt die knappe geleerde die hij tegenkomt en daarmee ook ons voor dat het voor mensen die hun bijbel kennen heel simpel is, hoe je deel krijgt aan het ware leven, het leven vanuit en met God. Elke vrome gelovige kan het opdreunen, zo staat het in de thorah: God met alles van jezelf en van wat in je is liefhebben en er in heel je dagelijkse leven van uitgaan dat de naaste net zo is als jij.

‘Je naaste liefhebben als jezelf’, zo wordt dit meestal vertaald, en dat kan zeker – maar dan verval je gemakkelijk in bespiegelingen over zelfliefde en dat dan voorop stellen en afmeten aan liefde voor de ander. Beter is het om wat er letterlijk staat: ‘de naaste als jezelf’ zo te horen (zoals Martin Buber het ook doet): ‘die naaste is als jij’, dus heb hem/haar lief.

Het gaat dus om leven vanuit de liefde, liefde voor God en je naaste. Liefde dan niet als een vaag gevoel, maar als praktische inzet. Klaar. Doe dat, dan leef je en hoef je niet meer te piekeren over eeuwig leven, dan leef je dat leven al...

Zo simpel is het. Maar is het niet *te* simpel?

Hoe horen we de vervolgvraag van de wetsgeleerde ‘wie is mijn naaste’? Als een uitvlucht, of als een serieuze vraag, een moeilijkheid die wij wel herkennen?

Lopen wij ook niet steeds weer stuk op de eenvoud van het grote gebod? We weten het, maar we doen het niet. We weten dat mensen dezelfde behoefte hebben als wij, ook zij die we vreemd vinden, ook zij die zich tegen ons keren, ook onze vijanden – maar toch: waarachtig en voluit voor hen een leven in liefde zoeken – het is te moeilijk, zeker in tijden van oorlog. We weten wat onze wijde werldsamenleving en de mensen erop nodig hebben, hoe mensen snakken naar een rechtvaardig aandeel daarin – maar zo leven dat die dichterbij komt – te moeilijk. We weten wat wij met elkaar nodig hebben, aan erkenning en saamhorigheid, maar in onze samenleving zijn de prestatie en de schone schijn belangrijker dan dat. Dat lijkt wel onontkoombaar.

We denken er wel over – maar dan komen de uitvluchten, het goed praten, onszelf een goed geweten aanpraten. Toch met de vraag van die bijbelgeleerde: wie is mijn naaste? hoever gaat mijn verantwoordelijkheid? Je kunt toch niet iedereen... Je kunt toch niet van ons verwachten... Ik kies zelf wel waarvoor ik geef, wie ik goed doe. Moeten we echt zo radicaal zijn als u, Jezus?

Jezus komt niet met een mooie theorie, maar met een praktijkverhaal. Een levensverhaal, uit het leven gegrepen. Daarin komt de naaste die je liefde behoeft je tegemoet, op je toe, zomaar, ongevraagd. Boeren die jarenlang voor de gek gehouden zijn door de overheid, een mens die genegeerd wordt in je omgeving. Of jongeren die geen kans krijgen – opeens kwam ik ze tegen, toen ik weekendpleegouder werd.

En dan nog zijn er altijd redenen om er – zoals in het verhaal - om er met een boog om heen te lopen. Ligt het wel op mijn weg? Komt het wel uit? Is het geen eigen schuld van die ander? En misschien klopt het wel niet, krijgen we vuile handen door iets ondoordachts te doen? We kennen en herkennen de excuses - wij zijn die priester en zijn hulpje.

En die Samaritaan, zijn wij die ook? Die is in moderniserende navertellingen wel eens een Marokkaan geworden, of een wereldwinkelier... Maar is dat niet een beetje goedkoop? Hoe dan ook: hij was een buitenstaander op wie neergekeken werd, die onverwacht handelt, een naaste werd, die de vromen beschaamde.

‘Zomaar een mens loopt daar’, vertelt Jezus. En dan zomaar een ander, een vreemde die hem daar halfdood aantreft. ‘Zomaar een mens’, het kan iedereen zijn, elk mens – die door het leven verwond wordt, en een ander die zich laat raken door die levensnood, die van binnen geroerd is, beroerd. Zouden wij dat kunnen meemaken, beleven, leven? Geen steriele wetgeleerde, borrelprater, koffieleuteraar of beterveter zijn, maar een levend mens, een medemens... Hoe komen wij daar?

Jezus brengt ons verder door ons afhoudende schema van ‘ik en de naaste’ om te draaien tot ‘de naaste en ik’, van ‘ik die een naaste zoek’ naar ‘een naaste die mij vindt’. Besef je dat jij slachtoffer zou kunnen zijn en dat je dan een naaste hard nodig hebt? Heb je wel eens gevloerd gelegen, stukgelopen – en heb je toen ontferming ervaren, een hand, een blik, een ander? Dan weet je het toch? Dan hoef je toch geen uitvluchten meer te verzinnen? Kun je dan zelf nu niet gewoon naaste worden, medemens dus?

Jezus haalt ons met zijn verhaal hardhandig weg uit de vraag: wie hoort erbij? wie maak ik tot mijn naaste? Hij neemt ons mee naar de vraag: bij wie hoor ik? wie maakt mij tot naaste? Wie roept mij om naaste te zijn? wie is mij gegeven als naaste? En hoor ik dan, ontvang ik dan? Niet ik bepaal, nee, ik word gevraagd, geroepen, aangeropen. Dietrich Bonhoeffer zei ooit: "Naaste zijn is geen kwalificatie van de ander, maar is zijn aanspraak op mij. Verder niets."

Niet de hele wereld, niet de wereld in het algemeen, niet alle wereldproblemen, niet alle lijdenden – daar is geen beginnen aan, dat hoeft niet, dat zeiden Jezus' joodse tijdgenoten al. Maar die ene die staat voor ieder, die ene voor wie ik naaste kan worden.

Er gaat een verhaal over een Drentse boer, die in de oorlog op zijn land een man met een gebroken been vond, gedropt door de regering in Londen. Hij verborg de man. Jaren later werd er een reportage over gemaakt. De boer werd gevraagd: "Wat ging er door u heen, toen u die man aantroef?" Hij zei: "Ik wou dat hij er niet gelegen had. Maar hij lag er wel. Dus lag hij er voor mij."

Naaste *ben* ik niet, Dat *word* ik - steeds opnieuw. Daarin is God. Die kwam naast ons, liet zich raken, ontfermde zich over ons, werd Jezus onder ons...

Dat is liefde - geen vaag sentiment, maar ons laten raken door de ander, van binnen beroerd. Vanuit het verband waarin we leven: vanuit de nabije bijbelse levensleefregels van Mozes, vanuit de voorbeeldverhalen van Jezus. 'Je zal het wel merken', laat Eykman Jezus zeggen.

'Je zal het wel merken' heb ik zelf eens ervaren, toen ik als pastor op bezoek bij een zieke opeens heel naar werd en onderuit ging – en toen verzorgd werd door die zieke die ik bezocht.

Tenslotte: de bijbel vertelt dat Jezus altijd aanwezig is onder ons, als een gewonde of als een Samaritaan. Vreemde helper, hulpeloze naaste. 'Wat je aan de minsten doet doe je aan mij', zei hij. In de naaste is Jezus altijd bij je, in de lastige naaste, in de helpende naaste. Moge dat ons tot heil zijn... Amen.

ds. Harry Pals